

Qəzənfər Kazımov – 85

Ötən əsrin 50-ci illərində ana dilimizin Azərbaycan SSR-in konstitusiyasına dövlət dili olaraq salınmasına cəhd göstərdiyinə görə sovet rəhbərliyinin qəzəbinə tuş olan, ictimai-siyasi fəaliyyətdən kənarlaşdırılan, yalnız ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişindən sonra bəraət alan Xalq yazıçısı Mirzə İbrahimovun öz yaşam düsturunu ifadə etdiyi sözlərini tez-tez xatırlayıram: “Ayaqlarım cüng olana qədər yeridim. Bilirdim ki, haradasa dayanmağım tutduğum yolun sonu demək olardı”.

Bu açıqlama ən kiçik yaşlarından dayanmadan irəli getməyi həyatının əsas hədəfi seçmiş ədib soydaşımızın ibrətli ömür yolunun sadə

Onu da yada salaq ki, professor Dəmirçizadənin heyratəmiz enerji ilə başladığı, demək olar ki, Azərbaycan dilçiliyinin bütün sahələrini– fonetika,

Məmmədov, Məmməd Məmmədov kimi tanınmış alim pedaqoqlardan dərslər almaq qismət olmuşdu. Həmin say-seçmə müəllimlər cərgəsində professor Qəzənfər Kazımovun öz mövqeyi və nüfuzu var idi. Elmi çevrədə ciddi tədqiqatları ilə diqqəti cəlb edən Qəzənfər müəllim biz tələbələrin də sevimli müəllimlərindən idi.

Qəzənfər Kazımovun əsl müəllimlərə xas ciddiliyi və tələbkərligi tələbələrin dərslərə daha məsuliyyətlə yanaşmalarına, səylə çalışmalarına çox kömək edirdi. İlk kurs çalışmalarımın və sonda diplom işimin rəhbəri kimi onun bu

rəhbəri milli dilçiliyimizin patriarxlarından biri Əbdüləzəl Dəmirçizadə olub mövzusunun da aydın görünür. “Ə. Haqverdiyevin dramaturgiya dili (“Dağılan tifaq” pyesi əsasında)” dissertasiya işi bu gün üçün də aktualdır. Bu elmi işdə müəllifin dilə canlı orqanizm kimi baxdığı, orada gedən prosesləri loğman kimi izlədiyi, dilin möcüzəli poetikasını aşkara çıxardığı açıq-aydın görünür.

Qəzənfər müəllim istər klassiklərin, istərsə də müasirləri olan yazıçıların dil mühitini, onun qatlarını, çalarlarını izləyə bilən alim kimi Azərbaycan ədəbi dilinin zənginləşməsində onların rolunu

Dilçi alimin zəngin və mənəvi ömür yolu

göstəricisidir. Həyat belədir – bəzən böyük həqiqətləri sadə deyimlər daha dərinləndirir. Əvvəl müəllimim, daha sonra nüfuzlu dilçi alim kimi tanıdığım, filologiya elmləri doktoru, professor Qəzənfər Kazımovun apardığı elmi tədqiqatların miqyası ilə tanış olduqca xayalımda onun da “ayaqları cüng olana qədər yeriyən” obrazı canlandı.

Qəzənfər Şirin oğlu Kazımovun müasir Azərbaycan dilçiliyi məktəbinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri səviyyəsinə yüksəlməsində, sözsüz ki, onun istedadı və çalışqanlığı başlıca rol oynayır. Təkcə öz dövrünün deyil, bütün zamanların 100 görkəmli şəxsiyyəti sırasında yer almış Albert Eynşteyn bildirmişdi: “Elmdə qazandıqlarıma görə istedadımın payına 4-5 faiz düşsə, çəkdiyim zəhmətin rolu 95-96 faiz olub”. Bu baxımdan Qəzənfər müəllimin də elmi nailiyyətləri onun yorulmaz fəaliyyətindən qaynaqlanır.

Bu sətirlərin müəllifi olaraq, professor Qəzənfər Kazımovu 1980-ci illərin əvvəllərindən, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin filologiya fakültəsində oxuduğum vaxtlardan tanıyıram. Azərbaycan dilçiliyinin görkəmli simaları sırasında yer alan bu alim haqqında da, ilk olaraq, ali məktəb pedaqoqu kimi danışmaq istəyirəm. 2021-ci ildə 100 yaşını təntənə ilə qeyd etdiyimiz ADPU-nun filologiya fakültəsinin tarixində ötən əsrin 60-80-ci illəri xüsusi canlanma dövrü olmuşdur. Bu mərhələni professor Əbdüləzəl Dəmirçizadənin 40-cı illərdən bu fakültədə pedaqoji fəaliyyəti ilə sinxronlaşdırılmış elmi tədqiqat arealının fundamentallığı və çoxşaxəliliyi ilə başlayan, sonralar elmi-filoloji yaradıcılıq laboratoriyasına çevrilən prosesin məntiqi davamı saymaq olar. Professor Qəzənfər Kazımov həmin mərhələnin yetirməsi və ən parlaq nümayəndələrindən biridir.

orfoepiya, etimologiya, üslubiyyat, dil tarixi, həmçinin nəzəri dilçilik məsələlərini əhatə etmiş, eyni zamanda, tətbiqi dilçilik problemlərinin həllinə yönəlmiş, genişprofilli elmi axtarış işlərinə təkən vermiş tədqiqatlar 50-60-cı illərdə “Dəmirçizadə məktəbi”ndə yeni dilçilər nəslinin yetişməsi ilə nəticələndi. Afad Qurbanov, Həsən Mirzəyev, Azər Hüseynov, Quşdan Bağirov, Yunis Məmmədov, Qəzənfər Kazımov və digər gənc alimlərin ümumi dilçilik, müasir Azərbaycan ədəbi dili, bədii əsərlərin dili, dialektologiya, üslubiyyat, nitq mədəniyyəti, dil tarixi, toponimlər, həmçinin, etimologiya, leksikologiya, frazeologiya məsələləri, qədim yazılı abidələr və digər mövzular üzrə dəyərli tədqiqatları, ərsəyə gətirdikləri kitab və monoqrafiyalar, bütövlükdə, Azərbaycan dilçilik məktəbi üçün böyük töhfə oldu.

Ötən əsrin 70–80-ci illərində ADPU-nun filologiya fakültəsində oxuyan tələbələr nəslinə İmran Babayev, Fərhad Fərhadov, İsmayıl Şıxlı, Məmmədbağır Həyatadə, Həsən Mirzəyev, İsrail Mustafayev, Alməmməd Alməmmədov, Afad Qurbanov, Azər Hüseynov, Xeyrulla

tələbkərligi məni elmi axtarırlara möhkəm bağlayırdı. Lakin o zaman, dayım, professor Həsən Mirzəyevlə yaxın münasibətlərinə baxmayaraq, onun belə sərt tələbkərligi mənə qədərindən artıq görünürdü. Həsən müəllimə bu barədə yüngülvari gileylənəndə o, gülümsəyərək müdrikcəsinə demişdi: “Qızım, ağıladan yanında oturanlar heç vaxt peşman olmazlar”.

Doğrudan da, professor Qəzənfər Kazımovun hər tələbində, iradında bir müəllim və alim vicdanı, onun yetirməsini özü səviyyəsində görmək istəyi ifadə olunurdu. Onun bu ciddi qayğıkeşliyini namizədlik və doktorluq işlərimin müdafiəsi, elmi məqalələrimin müxtəlif nəşrlərdə dərc olunması zamanı gördüm və gereклиyinə də şahid oldum.

Ciddi tədqiqatçı olan Qəzənfər Kazımovu bir çoxlarından fərqləndirən cəhət barədə deyim ki, onun dilçiliyin istənilən sahəsi üzrə apardığı tədqiqatların məcmusu həmin sahə üzrə təkəz nəzəri deyil, həm də praktik nəticələrlə hesablanır. Bu, tədqiqat sahəsinə dil tariximizin öyrənilməsi də daxil olan Qəzənfər müəllimin namizədlik dissertasiyasının (elmi

və xidmətini dəqiqliklə göstərə bilir. O, keçmiş Azərbaycan torpağına vurduğu silinməz möhür olan toponim və etnonimləri tədqiq edərkən onların izi ilə Azərbaycan dilini yaşadan, qoruyan və zənginləşdirən xalqımızın keçib gəldiyi tarixi yola işıq salır, onun yaratdığı mədəniyyətin dərinliklərinə nüfuz edə bilir.

Azərbaycan dilinin sintaksisini tədris edən Qəzənfər müəllim sintaktik quruluşun yaranmasında nitq funksionallığını xüsusi olaraq qabardır. Milli dilçiliyimizə “Müasir Azərbaycan dili, Sintaksis” kimi fundamental dərslik bəxş etmiş professorun tədqiqatında həmin funksionallığın yalnız qrammatik normalarda ifadə olunmadığı aşkara çıxarılıb. Biz isə bir vaxt professorun mühazirələrinə qulaq asarkən Qəzənfər müəllimin dilçilik fəlsəfəsində nəyin açıq-aşkar vurğulandığını bir o qədər də fərqiində olmamışdıq.

Alimin apardığı tədqiqat işlərinin ən böyük meyarı o tədqiqatların nəticələrinin gereклиyidir. Bizim tələbək illərimizdə professor Qəzənfər Kazımov üfudə görünən uğurlarının fonunda yetirmələrinə də bu həqiqəti təlqin edirdi. Bu gün alimin elmi axtarış arenasının genişliyini əks etdirən və tədqiqatlarının əsas predmeti olan Azərbaycan dilinin qrammatikası və onun tarixi, üslubiyyat məsələləri, dilçilik nəzəriyyəsi və digər sahələri əhatə edən 2 dərsliyi, 10 monoqrafiyası və 10 cildlik “Seçilmiş əsərləri” zəngin bir yaradıcılığın çəkisini və gereклиyini əks etdirir. Doğrudan da, sevimli müəllimimizin illər öncə bizə öyrətdiyi kimi: “Hər bir insan ömrünün mənası onun yararlılığı ilə ölçülür”.

Mahirə HÜSEYNOVA,
ADPU-nun beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru, filologiya elmləri doktoru, professor